

**PERTIKAIAN COMANGO TERHADAP HAK ASASI MELAYU-ISLAM DI MALAYSIA: SATU
KAJIAN STRATEGIK EKONOMI POLITIK**

**DISPUTE OF COMANGO AGAINST MALAY-ISLAM RIGHTS IN
MALAYSIA: A STUDY OF THE STRATEGIC POLITICAL ECONOMY**

M. Afiq Shafirin^{1a}

^{1a}Pusat Kajian Pengurusan Pembangunan Islam (ISDEV), Universitas Sains Malaysia, Pulau
Pinang, Email: afiqshafirin@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the contention made by COMANGO against Malay-Islamic rights in Malaysia from a strategic study of political economy. Research methods use qualitative approaches with analysis method using content analysis and studies of documents. The result found that the political and economic power COMANGO is a major factor of those NGOs active in rights: Malay-Islamic rights in Malaysia.

Keywords: COMANGO Organization, Malay-Islamic Rights, Political Economy

ABSTRAK

Tujuan dari penelitian ini adalah meneliti pertikaian yang dilakukan oleh COMANGO terhadap hak asasi Melayu-Islam di Malaysia dari sudut kajian strategik ekonomi politik. Metode penelitian menggunakan pendekatan kualitatif dengan metode analisis menggunakan kajian dokumen dan analisis kandungan, hasilnya didapati bahawa kekuatan politik dan ekonomi COMANGO merupakan faktor utama NGO tersebut aktif dalam mempertikaikan hak asasi Melayu-Islam di Malaysia.

Keywords: organisasi COMANGO, Hak Islami-Malay, Politik Ekonomi

---

Shafirin, Mohammad Afiq. 2017. Pertikaian Comango terhadap Hak Asasi Melayu-Islam di
Malaysia: Satu Kajian Strategik Ekonomi Politik. *Jurnal Syarikah* 3 (2): 436-448

PENDAHULUAN

Peranan *Non-govenmental Organization* (NGO) dalam memperjuangkan isu-isu semasa di Malaysia menjadi penyumbang utama ke arah menentukan hala tuju dan masa depan negara terutamanya menjadi orang tengah antara kerajaan dan rakyat (Mohd Azizuddin Mohd Sani, 2002). NGO didefinisikan sebagai badan bukan kerajaan atau organisasi swasta yang bertindak secara sukarela, tidak bermotifkan keuntungan atau politik dan ditubuhkan bagi memperjuangkan sesuatu matlamat yang mempunyai kepentingan dalam sesebuah masyarakat (Azyyati Mohd Nazim, Fariza Md. Sham dan Salasiah Hanin Hamjah, 2014).

Menurut Laporan dan Statistik Permohonan pendaftaran pertubuhan dari bulan Januari sehingga Februari tahun 2017, sebanyak 18.3% iaitu 13 permohonan pertubuhan baru yang telah diluluskan, manakala 73.2% iaitu 52 permohonan yang masih pada peringkat menunggu kelulusan. Selebihnya, 8.5% iaitu 6 permohonan telah ditolak (Jabatan Pendaftaran Pertubuhan [ROS], 2017).

Berdasarkan statistik dan laporan yang dinyatakan jelas menunjukkan bahawa rakyat dan pemimpin masyarakat di Malaysia pada hari ini telah menunjukkan minat untuk melibatkan diri secara aktif dengan menubuhkan NGO-NGO baru selari dengan isu-isu semasa yang berlaku dalam negara kita. Di samping itu, pengalaman, minat, idea dan semangat perjuangan yang tinggi ditunjukkan daripada individu atau kumpulan tertentu untuk bertindak terhadap sesuatu fenomena yang terjadi atau keinginan dalam masyarakat merupakan salah satu faktor teretusnya penubuhan NGO (Norma Mansor, 2014).

NGO-NGO di Malaysia telah dikategorikan sebagai dua kumpulan. Pertama, NGO yang berasaskan ideologi dan pemikiran demokrasi liberal Barat seperti Gabungan Pilihan Raya Bersih dan

Adil (BERSIH), Suara Rakyat Malaysia (SUARAM) *Sister In Islam* (SIS), dan *Coalition of Malaysian NGOs in the UPR Process* (COMANGO). Kedua, NGO yang lebih berorientasikan agama Islam seperti Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM), Ikatan Muslimin Malaysia (ISMA) dan Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia (PERKIM) (Mohd Azizuddin Mohd Sani, 2002).

Daripada NGO-NGO di Malaysia yang berasaskan pemikiran demokrasi liberal Barat, COMANGO dilihat aktif memperjuangkan hak asasi manusia di Malaysia serta mempertikaikan hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Permasalahan ini timbul apabila COMANGO telah membuat pelbagai tuntutan yang menyentuh isu-isu sensitiviti orang Melayu-Islam dan jelas telah menimbulkan rasa kurang senang dikalangan orang Melayu yang beragama Islam.

Berdasarkan permasalahan tersebut, kertas kerja ini dilakukan untuk menjelaskan latar belakang COMANGO dan pertikaianya terhadap hak asasi Melayu-Islam di Malaysia dengan menganalisisnya dari sudut strategik ekonomi politik..

MATERI DAN METODE

Latar Belakang NGO Comango

COMANGO merupakan gabungan NGO yang menghantar laporan Hak Asasi Manusia (HAM) ke Majlis HAM Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) bagi tujuan Proses Semakan Berkala Sejagat (*Universal Periodic Review*) di Geneva yang berlangsung setiap empat tahun sekali sejak tahun 2009 (Berita Harian, 15 Februari 2014; Laporan COMANGO, 2013). Majlis HAM PBB akan mengkaji dan meneliti perkembangan dan prestasi isu-isu yang melibatkan HAM terhadap 193 negara anggota PBB termasuk Malaysia (Laporan COMANGO, 2013).

Selain itu, COMANGO adalah gabungan NGO HAM yang berasaskan kepada ideologi liberal dan menjadikan Deklarasi Sejagat HAM 1948 sebagai rujukan dalam perkara-perkara yang berkaitan HAM (CENTHRA, 2016).

Terdapat 54 NGO di Malaysia yang berada di bawah pertubuhan COMANGO (Laporan COMANGO, 2013). Daripada 54 NGO yang bernaung di bawah COMANGO, hanya 15 NGO yang telah mendaftar secara rasmi dengan Jabatan Pendaftaran Pertubuhan Malaysia (ROS) manakala selebihnya tidak mendaftar (Berita Harian, 15 Februari 2014). Pertubuhan COMANGO merupakan NGO yang telah diharamkan namun bergerak secara aktif di Malaysia dan merupakan pertubuhan yang tidak berdaftar dengan ROS (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017).

Perjuangan HAM yang dilakukan oleh COMANGO adalah berdasarkan ideologi HAM yang universal dan sekular iaitu semua manusia mempunyai hak yang sama rata, adil, tidak mempunyai sebarang perbezaan serta tidak melakukan diskriminasi terhadap sesuatu bangsa (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017).

Metode Penelitian

Metode penelitian yang digunakan dalam penelitian ini adalah metode kualitatif. Metode analisis yang digunakan adalah analisis konten dan kajian dokumen. Sumber data primer berasal dari dokumen-dokumen COMANGO dan dokumen lainnya yang terkait.

HASIL DAN PEMBAHASAN

Pertikaian Comango Terhadap Hak Asasi Melayu-Islam Di Malaysia

Islam merupakan agama yang sinonim dengan bangsa Melayu di Malaysia disebabkan pengaruh dan ajarannya yang

telah mendominasi adat serta ketamadunan Melayu yang diwarisi zaman ke zaman sehingga ke hari ini (Zakaria Stapa, Noranizah Yusof dan Abdul Fatah Shahrudin, 2012).

Merujuk kepada definisi Melayu-Islam di Malaysia, Melayu-Islam ditakrifkan sebagai orang yang menganut agama Islam, menggunakan bahasa Jawi-Arab dan boleh berbahasa Melayu sebagai bahasa komunikasi yang utama (Anwar Omar Din, 2011; Hashim Hj. Musa, 2006). Bagi maksud Perlembagaan Persekutuan, definisi orang Melayu mempunyai hubungan kait dengan agama Islam. Hal ini boleh dilihat berdasarkan Perkara 160(2) Perlembagaan Persekutuan yang menjelaskan bahawa orang Melayu sebagai seorang yang menganut agama Islam, bertutur dalam Bahasa Melayu dan mengamalkan adat istiadat Melayu (Perlembagaan Persekutuan, 2010; Nazri Muslim, 2014).

Secara umumnya, hak asasi Melayu-Islam tidak dinyatakan secara khusus dalam Perlembagaan Persekutuan. Hak yang dinyatakan di dalam Perlembagaan Persekutuan ialah mengenai peruntukan Perkara 153 berkenaan kedudukan istimewa orang Melayu (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Meskipun hak asasi Melayu-Islam tidak dinyatakan secara khusus di dalam Perlembagaan, namun terdapat lima peruntukan di dalam Perlembagaan Persekutuan yang menjelaskan secara tidak langsung hak Melayu-Islam seperti yang dijelaskan dalam Tabel 1.

Tabel 1: Hak Asasi Melayu-Islam di dalam Perlembagaan Persekutuan
Hak Melayu-Islam di dalam Perlembagaan Persekutuan

Hak Melayu-Islam	Justifikasi
1. Peruntukan Perkara 3 (1) Perlembagaan Persekutuan berkaitan agama Islam sebagai agama bagi Persekutuan dan agama-agama lain boleh diamalkan dengan aman.	<ul style="list-style-type: none"> • Pemilihan agama Islam selaras dengan Perkara 160 (2) Perlembagaan Persekutuan berkaitan definisi Melayu (Nazri Muslim, 2014). • Agama-agama lain seperti agama Hindu, Buddha dan Kristian tidak dinyatakan secara khusus di dalam Perlembagaan (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017)
2. Peruntukan Perkara 12 (2) Perlembagaan Persekutuan mengenai pengembangan agama Islam di Malaysia	<ul style="list-style-type: none"> • Peruntukan tersebut menjadi punca kuasa bagi kerajaan untuk memberikan bantuan dan dana kepada institusi-institusi Islam di Malaysia seperti Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017)
3. Peruntukan mengenai Perkara 11 (4) Perlembagaan Persekutuan berkaitan pengawalan dan penyebaran agama Islam	<ul style="list-style-type: none"> • Agama Islam boleh dikembangkan tetapi agama-agama yang lain tidak boleh dikembangkan kepada orang Islam di Malaysia (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).
4. Peruntukan Jadual Keempat Perkara 37, Bahagian 1 Perlembagaan Persekutuan mengenai	<ul style="list-style-type: none"> • Sumpah YDPA menggunakan nama Allah SWT bagi menjalankan tanggungjawab
5. Peruntukan Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan berkenaan pengasingan bidang kuasa antara Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah	<ul style="list-style-type: none"> • Mahkamah Sivil tidak mempunyai sebarang kuasa terhadap perkara-perkara dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah (Nazri Muslim, 2014). • Meningkatkan taraf dan mutu pentadbiran Mahkamah Syariah (Mahmood Zuhdi Hj. Ab. Majid, temu bual bersemuka, 20 Mac 2017)

sumpah Yang diPertuan Agong (YDPA) menggunakan nama Allah SWT

memelihara setiap masa agama Islam dan berdiri teguh di atas pemerintahan yang adil dan aman (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).

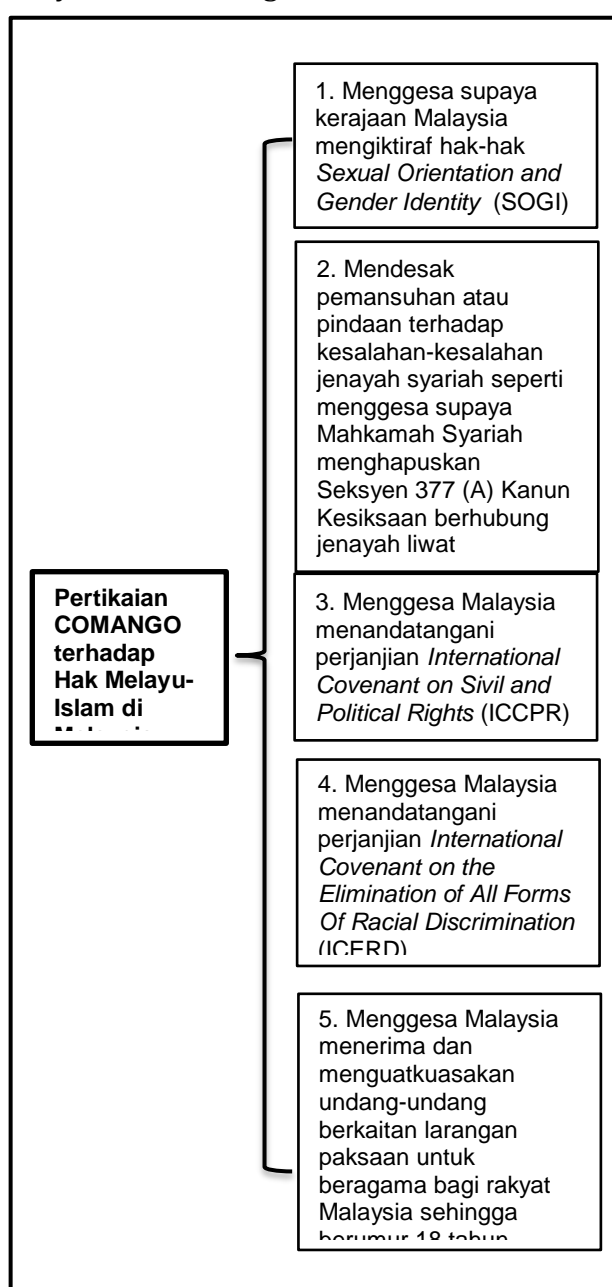
- Bertepatan dengan tuntutan maqasid syariah yang pertama iaitu menjaga dan memelihara agama Islam (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).

5. Peruntukan Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan berkenaan pengasingan bidang kuasa antara Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah

- Mahkamah Sivil tidak mempunyai sebarang kuasa terhadap perkara-perkara dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah (Nazri Muslim, 2014).
- Meningkatkan taraf dan mutu pentadbiran Mahkamah Syariah (Mahmood Zuhdi Hj. Ab. Majid, temu bual bersemuka, 20 Mac 2017)

Tabel. 1 menunjukkan terdapat lima hak asasi Melayu-Islam yang telah dijelaskan secara tidak langsung di dalam Perlembagaan Persekutuan. Pertama, peruntukan mengenai Perkara 3 (1) Perlembagaan Persekutuan; kedua, peruntukan berkaitan Perkara 12 (2) Perlembagaan Persekutuan; ketiga, peruntukan Perkara 11 (4) Perlembagaan Persekutuan; keempat, peruntukan berkaitan Jadual Keempat Perkara 37, Bahagian 1 Perlembagaan Persekutuan dan kelima, peruntukan mengenai Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan.

Secara umumnya, COMANGO telah mempertikaikan hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Pertikaian yang dilakukan oleh COMANGO ialah mengenai hal-hal yang berkaitan dengan Perlembagaan Persekutuan dan Undang-undang Syariat bagi orang Melayu yang beragama Islam (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017). Terdapat lima pertikaian yang dilakukan oleh COMANGO terhadap hak asasi Melayu-Islam di Malaysia seperti yang dinyatakan dalam gambar 1.

Gambar. 1 Pertikaian COMANGO terhadap Hak Asasi Melayu-Islam di Malaysia

Berdasarkan gambar 1, pertikaian yang dilakukan oleh COMANGO seperti menggesa supaya kerajaan Malaysia mengiktiraf hak-hak SOGI iaitu hak-hak ke atas *Lesbians, Gays, Bisexual, Transgender, inter-sexed dan queer-person* (LGBTIQ) adalah bercanggah dengan Perlembagaan Persekutuan dan Undang-undang Syariat bagi orang Islam (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017; Laporan COMANGO, 2013).

Selain itu, COMANGO turut mempertikaikan kredibiliti berhubung enakmen-enakmen kesalahan jenayah syariah dengan mendesak supaya kerajaan memansuhkan atau melakukan pindaan terhadap kesalahan-kesalahan jenayah syariah dan enakmen yang didakwa sebagai mengganggu hak peribadi (Mahmood Zuhdi Hj. Ab. Majid, temu bual bersemuka, 20 Mac 2017). Sebagai contoh, COMANGO menggesa supaya Mahkamah Syariah menghapuskan Seksyen 377 (A) Kanun Kesiksaan berhubung jenayah liwat yang disifatkan melanggar HAM (Mahmood Zuhdi Hj. Ab. Majid, temu bual bersemuka, 20 Mac 2017).

Selanjutnya, COMANGO turut menggesa agar kerajaan Malaysia menandatangani perjanjian ICCPR yang merupakan satu perjanjian yang mengandungi 53 artikel berkenaan kebebasan HAM dalam bidang sivil dan politik (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017; Khairul Azhar Meerangani, Syamsul Azizul Marinsah, Muhamad Asyraf Ahmad Termimi, Muhammad Ikhlas Rosele dan Rahimin Affandi Abdul Rahim, 2013). Namun, isu yang dipertikaikan oleh COMANGO ialah mengenai peruntukan yang terkandung dalam artikel 18 perjanjian ICCPR berkaitan kebebasan untuk beragama, kebebasan untuk berfikir dan kebebasan

untuk mengamalkan agama atau kepercayaan yang dipilih oleh setiap manusia (Khairul Azhar Meerangani et. al, 2013). Implikasi penerimaan perjanjian ICCPR terhadap orang Melayu-Islam di Malaysia akan menyebabkan berlaku kes-kes pemurtadan yang berleluasa dikalangan orang-orang yang beragama Islam (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017).

Selain daripada isu perjanjian ICCPR, COMANGO menggesa agar Malaysia menandatangani perjanjian ICERD yang mempunyai hubung kait dengan Perkara 153 Perlembagaan Persekutuan berkenaan hak istimewa orang Melayu (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017). Melalui perjanjian ini, kerajaan Malaysia perlu menghapuskan hak istimewa kaum-kaum yang tertentu dalam perlembagaan dan mewujudkan satu kebebasan yang sama rata bagi semua kaum dan agama (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017).

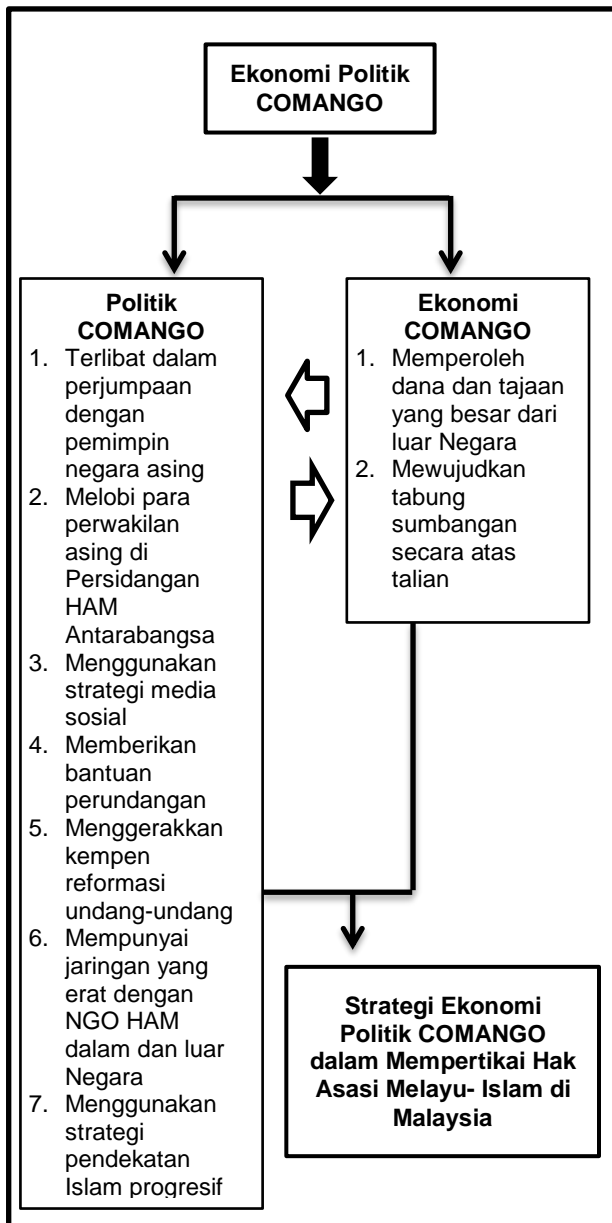
Di samping itu, COMANGO turut menggesa supaya kerajaan Malaysia menerima dan menguatkuasakan undang-undang berkaitan larangan paksaan untuk beragama bagi rakyat Malaysia sehingga berumur 18 tahun (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Tuntutan ini adalah perkara yang tidak dihalang oleh agama yang lain namun secara jelas bertentangan dengan ajaran agama Islam. Sebagai contoh, sekiranya undang-undang ini diluluskan dan dikuatkuasakan, seseorang anak yang dikhatankan secara paksa oleh ibu bapanya semasa berumur sembilan tahun di hospital, maka ibu bapa dan pihak hospital boleh didakwa di mahkamah dan boleh dijatuhkan hukuman sekiranya didapati bersalah atas dakwaan itu (Mohd Fauzi

Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).

Strategi Ekonomi Politik Comango Dalam Mempertikai Hak Asasi Melayu-Islam Di Malaysia

Secara umumnya, ekonomi politik adalah satu ilmu yang merangkumi disiplin ekonomi, sosiologi dan sains politik dalam menjelaskan berkaitan bagaimana institusi politik, persekitaran politik dan sistem ekonomi mempengaruhi satu sama lain (Muhammad Syukri Salleh, 2016). Selain itu, ekonomi politik turut didefinisikan sebagai menganalisis ekonomi dan politik agar interaksi antara ekonomi dengan pemerintah dalam memastikan kekayaan negara dapat dipertingkatkan sebagai syarat memenuhi kehendak sosial (Mohd Syakir Mohd Rosdi, 2014).

Dari segi ekonomi politik, COMANGO merupakan NGO yang mempunyai perancangan yang tersusun dan strategik dalam melaksanakan agenda yang diperjuangkan (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Hal ini boleh dilihat melalui sembilan strategi ekonomi politik yang telah digunakan oleh COMANGO dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia seperti yang dijelaskan dalam gambar 2.

Gambar 2: Strategi Ekonomi Politik COMANGO dalam Mempertikai Hak Asasi Melayu- Islam di Malaysia

Berdasarkan gambar 2, dari segi politik, terdapat tujuh strategi yang digunakan oleh COMANGO dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Pertama, terlibat dalam perjumpaan dengan pemimpin negara asing; kedua, melobi para perwakilan asing di Persidangan HAM Antarabangsa; ketiga, menggunakan strategi media sosial; keempat, memberikan bantuan perundangan; kelima, menggerakkan kempen reformasi undang-undang; keenam, mempunyai jaringan yang

erat dengan NGO HAM dalam dan luar negara dan ketujuh, menggunakan strategi pendekatan Islam yang progresif.

Secara umumnya, COMANGO terlibat dalam siri perjumpaan dengan pemimpin-pemimpin besar dari negara-negara asing seperti Amerika Serikat sebagai salah satu daripada strategi politiknya dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Sebagai contoh, pada 27 April 2014, satu perjumpaan telah dilakukan bersama Presiden Amerika Serikat iaitu Barack Obama sewaktu kunjungan rasmi beliau ke Malaysia yang dihadiri oleh beberapa NGO terpilih di Malaysia seperti SIS, EMPOWER dan TENAGANITA yang merupakan antara ahli utama gabungan COMANGO, BERSIH, Islamic Renaissance Front (IRF), Majlis Gereja Malaysia (CCM), Majlis Peguam dan Suruhanjaya Hak Asasi Manusia Malaysia (SUHAKAM) (Malay Mail, 28 April 2014; Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Perjumpaan tersebut diadakan bertujuan membincangkan pelbagai isu-isu HAM yang berlaku di Malaysia seperti isu pengawalan media oleh kerajaan, isu diskriminasi kaum dan agama, isu berkaitan pilihan raya yang adil dan isu berkenaan kedaulatan undang-undang (Malay Mail, 28 April 2014). Selanjutnya, satu perjumpaan susulan telah diadakan secara tertutup pada 21 November 2015 yang turut dihadiri oleh pemimpin COMANGO (Malay Mail, 21 November 2015). Melalui perjumpaan susulan yang diadakan, Presiden Amerika Syarikat telah menyatakan sokongan terhadap usaha-usaha yang telah dilakukan oleh NGO HAM di Malaysia dalam isu-isu berkaitan kebebasan awam, hak-hak sivil, kebebasan media, kebebasan beragama dan kebebasan

mengadakan perhimpunan (Malay Mail, 21 November 2015).

Selain itu, COMANGO turut menggunakan strategi menghantar wakil-wakil mereka ke Persidangan HAM peringkat Antarabangsa yang diadakan di Geneva bagi tujuan melobi dan mendapatkan sokongan daripada perwakilan-perwakilan asing berhubung tuntutan yang dikemukakan (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Sebagai contoh, COMANGO telah menghantar seramai tiga orang perwakilan yang terdiri daripada Honey Tan, Masjalizah Hamzah dan Jerald Jose ke Majlis Hak Asasi Manusia (HRC) PBB di Geneva pada tahun 2013 bagi Proses Semakan Berkala Sejangat Pusingan Ke-2 Sesi Ke-17 (Honey Tan, 2013). Persidangan HAM yang berlangsung dari 21 Oktober 2013 hingga 1 November 2013 itu turut dihadiri oleh Andrew Khoo yang mewakili Majlis Peguam Malaysia dan Mark Bujang dengan Yusri Anon dari Jaringan Orang Asal Malaysia (JOAS) (Honey Tan, 2013).

Penggunaan media sosial sebagai medium penyampaian maklumat terkini turut digunakan oleh COMANGO dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia kerana ia boleh diakses dengan cepat (Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017). Sebagai contoh, kewujudan laman sosial 'Facebook COMANGO' dan laman sesawang EMPOWER 2013 telah berjaya memberikan maklumat-maklumat terkini kepada masyarakat terhadap perkembangan dan isu-isu HAM yang berlaku di Malaysia di samping menjelaskan agenda yang diperjuangkan oleh COMANGO terhadap hak asasi Melayu-Islam di Malaysia (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).

Selain itu, COMANGO turut memberikan bantuan perundangan kepada mangsa yang

mengalami krisis kekeluargaan, penindasan hak dan diskriminasi sebagai strategik politiknya (JAIS, 2011). SIS yang merupakan salah satu NGO yang bernaung di bawah COMANGO telah menerima pelbagai aduan daripada golongan wanita yang menghadapi krisis perkahwinan, poligami, penceraian dan ketidakadilan suami (JAIS, 2011). Bagi menyelesaikan krisis yang berlaku, SIS telah memberikan bantuan perundangan kepada mangsa yang terlibat di samping melakukan kajian untuk mengenal pasti dan memahami sebarang kepincangan dalam pelaksanaan Undang-Undang Syariah terhadap golongan wanita (JAIS, 2011).

Dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia, COMANGO turut menggerakkan kempen reformasi undang-undang sebagai salah daripada strategi politiknya. Hal ini boleh dilihat melalui dokumen Laporan 2013 COMANGO yang disifatkan sebagai satu kempen reformasi terhadap undang-undang di Malaysia (Laporan COMANGO, 2013). Laporan-laporan yang profesional dihasilkan oleh COMANGO seperti laporan tahun 2013 telah mendapat perhatian daripada negara-negara asing mengenai agenda yang diperjuangkan (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017).

Terdapat empat kempen reformasi undang-undang seperti yang dinyatakan dalam Laporan COMANGO 2013. Pertama, melakukan semakan semula, meminda dan memansuhkan undang-undang bagi memastikan sistem perundangan yang sedia ada sejajar dengan Prinsip-Prinsip Yogyakarta dan Konvensyen-Konvensyen PBB; kedua, menjalankan kajian menyeluruh berkaitan implikasi positif daripada proses yang jelas membezakan sistem perundangan syariah dan sistem perundangan sivil; ketiga, mewujudkan enakmen perundangan, membentuk dasar

polisi dan melakukan perubahan pentadbiran agar pertukaran agama seseorang anak ke agama Islam perlu mendapat kebenaran dari kedua ibu bapa dan bukan salah seorang sahaja; dan keempat, meminda atau memansuhkan Akta Kesalahan Jenayah Syariah dan sebarang enakmen berkaitan penafian hak untuk mendapatkan perlindungan privasi dan mana-mana peruntukan yang bercanggah dengan perundangan Persekutuan.

Di samping menggerakkan kempen reformasi undang-undang, COMANGO turut mempunyai jaringan serta kerjasama yang erat dengan NGO HAM dalam dan di luar negara (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Pertubuhan COMANGO adalah lebih unik kerana ia menjadi penyatu kepada NGO-NGO di Malaysia serta memberikan kekuatan dari segi sumbangan idea dan kepakaran dalam memperjuangkan HAM di Malaysia khususnya berkaitan hak asasi Melayu-Islam. Selain itu, COMANGO turut menjalinkan kerjasama yang erat dengan NGO-NGO Liberal Barat yang memperjuangkan agenda demokrasi, kebebasan media dan HAM seperti *National Endowment for Democracy* (NED), *Southeast Asia Centre for E-Media* (SEACEM) dan *Open Society Institute* (OSI) (Harith Umair, 2014).

Strategi menggunakan pendekatan Islam yang progresif turut digunakan COMANGO dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Islam progresif didefinisikan sebagai Islam yang berjuang untuk keadilan sejagat, menerapkan nilai-nilai *Pluralisme* dalam masyarakat, memberikan perhatian terhadap kesaksamaan gender, membela nasib kaum yang tertindas seperti golongan miskin, wanita dan kanak-kanak serta komited dengan usaha reformasi syariah demi

merealisasikan cita-cita perjuangan (JAIS, 2011).

Terdapat sepuluh asas utama Islam progresif yang turut digunakan COMANGO sebagai salah satu daripada strategi politiknya untuk mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia (JAIS, 2011). Pertama, mengiktiraf sesiapa sahaja yang mengaku sebagai seorang muslim dan mengenai kesahihan dan integriti iman seseorang itu adalah urusan diri individu itu dengan tuhan; kedua, mempertahankan nilai kesamarataan dan keadilan bagi semua manusia tanpa mengira bangsa, agama, budaya dan etnik; ketiga, menyokong ideologi yang memisahkan peranan agama dengan kuasa pemerintahan (politik); keempat, mempertahankan kebebasan bersuara dalam urusan agama, politik, kesenian dan pergaulan sosial; kelima, mempertahankan HAM yang bersifat universal dalam segenap lapangan kehidupan; keenam, mempertahankan hak yang sama rata antara kaum lelaki dan wanita; ketujuh, mengiktiraf hak bagi golongan LGBTIQ; kelapan, mendokong idea yang menganjurkan analisis dan tafsiran yang bersifat kritikal terhadap teks dan sumber-sumber Islam termasuk dalam sistem perundangan sosial demi merealisasikan pembangunan Islam; kesembilan, menjunjung nilai dan sikap belas kasihan sesama manusia dan kesepuluh; mengiktiraf *Pluralisme* agama dan kepelbagaian inspirasi yang mendorong masyarakat ke arah keadilan sosial.

Berdasarkan gambar 2, dari segi ekonomi, terdapat dua strategi yang telah digunakan oleh COMANGO dalam mempertikai hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Pertama, COMANGO merperoleh dana dan tajaan yang besar dari luar negara dan kedua, mewujudkan tabung sumbangan secara atas talian.

Secara umumnya, COMANGO memperoleh sejumlah dana serta tajaan yang besar dari luar negara bagi membiayai program dan agenda yang diperjuangkan (Mohd Fauzi Shaffie, temu bual bersemuka, 13 Mac 2017). Sebagai contoh, SUARAM yang merupakan antara 54 NGO yang bernaung di bawah COMANGO serta terlibat secara langsung dalam tuntutan COMANGO telah mendapat sejumlah dana yang besar dari Amerika Syarikat (A. Karim Omar, 2013). Dana-dana yang besar dari Amerika Syarikat diperoleh melalui NGO NED iaitu sebanyak RM 1,642,450 dari tahun 2005 hingga tahun 2011 dan NGO OSI iaitu sebanyak RM 774,000 dari tahun 2008 hingga tahun 2011.

NGO NED merupakan organisasi yang mempromosikan demokrasi Barat bagi mewujudkan ketidakstabilan politik yang menjadi sasaran mereka dan dikaitkan dengan *Central Intelligence Agency* (CIA) iaitu Badan Perisikan Amerika Syarikat (Harith Umair, 2014). NGO NED dan NGO OSI telah membentuk satu pakatan bersama CIA untuk menjalankan satu projek yang dikenali sebagai *Regime Change* yang berlaku di beberapa buah negara di Asia dan Eropah seperti di Tunisia sebagai *Jasmine Revolution*, *Orange Revolution* di Ukraine, *Bulldozer Revolution* di Yugoslavia, *Lotus Revolution* di Mesir, *Green Revolution* di Iran dan *Umbrella Revolution* di Hong Kong (Harith Umair, 2014). Sebagai contoh, *Jasmine Revolution* yang berlaku di Tunisia melibatkan NGO NED dan NGO OSI telah berjaya meruntuhkan regim diktator dan memastikan bahawa dominasi kepimpinan melalui penjajahan ekonomi dan penjajahan politik mengikut acuan Amerika Syarikat berjaya di negara itu (Asyraf Farique, 2016).

Di samping itu, SUARAM turut menerima dana daripada *German Embassy* iaitu sebanyak RM 21,400 pada tahun 2010

dan NGO SEACAM yang bernaung di bawah pertubuhan COMANGO iaitu RM 34,000 dari tahun 2010 hingga 2011 (A. Karim Omar, 2013). NGO SEACAM yang berperanan melatih pengamal-pengamal media alternatif merupakan antara NGO yang terawal menerima dana daripada NGO NED iaitu sejumlah 100,000 USD pada tahun 2008 (Harith Umair, 2014).

Di samping itu, pelancaran kutipan sumbangan untuk pembinaan pejabat baru Malaysiakini pada 15 November 2013 yang mempunyai hubung kait dengan NGO SEACAM telah menjadi bukti keakraban Malaysiakini dengan NGO-NGO yang bernaung di bawah COMANGO seperti Pusat Komunikasi Masyarakat (KOMAS), SUARAM dan Seksualiti Merdeka kerana COMANGO beranggapan bahawa media alternatif adalah senjata utama mereka dalam menyampaikan maklumat kepada masyarakat awam seterusnya berjaya menumbangkan kerajaan sedia ada (Harith Umair, 2014; Azril Mohd Amin, temu bual bersemuka, 14 Mac 2017).

Selain itu, NGO-NGO yang bernaung di bawah COMANGO seperti SUARAM turut mewujudkan tabung sumbangan secara atas talian sebagai salah satu daripada strategi ekonominya (SUARAM n.d.). Sumbangan yang diterima oleh SUARAM digunakan untuk menerbitkan laporan tahunan HAM di Malaysia, menerbitkan risalah dan menyediakan program latihan dan pendidikan berkenaan HAM kepada para pelajar, belia dan masyarakat. Di samping itu, SUARAM turut menerbitkan 20 buah buku seperti '*Modetares and Extremists in Malaysia*', '*Kenangan Tunku*', '*May 13: Declassified Document on the Malaysian Riots of 1969*', '*Damned Dams and Noxious Nukes*' dan '*Race and Racial Discrimination in Malaysia: A Historical and Class Perspective*' (SUARAM n.d.). Buku-buku

yang diterbitkan itu dijual kepada masyarakat awam bagi tujuan mengumpul dana seterusnya melicinkan lagi gerak kerja yang dilakukan oleh SUARAM.

KESIMPULAN DAN IMPLIKASI

Berdasarkan keseluruhan perbincangan dalam kertas kerja ini, didapati bahawa kekuatan strategi politik dan strategi ekonomi yang dilakukan oleh COMANGO adalah faktor utama NGO tersebut aktif dalam mempertikaikan HAM di Malaysia khususnya berkenaan hak asasi Melayu-Islam di Malaysia. Oleh yang demikian, dalam menghadapi strategi ekonomi politik COMANGO ini, kebijaksanaan dan kematangan masyarakat Melayu-Islam di Malaysia perlu dalam menangani strategi yang dilaksanakan COMANGO agar masyarakat Melayu-Islam dapat memahami dan menerima bahawa yang menjadi pertikaian NGO tersebut adalah tidak sesuai diamalkan di Malaysia..

DAFTAR PUSTAKA

- A. Karim Omar. (2013, September 27). COMANGO – Talibarut Asing? [Blog post]. Diakses daripada <https://akarimomar.wordpress.com/2013/09/27/comango-talibarut-asing/>
- Anwar Omar Din. (2011). Asal-usul orang Melayu: Menulis semula sejarahnya. *Jurnal Melayu*, 7, 1-82.
- Asyraf Farique. (2016, Januari 23). NED & Projek Demokrasi Liberal Di Malaysia [Blog post]. Diakses daripada <https://aidcnews.wordpress.com/2016/01/23/ned-projek-demokrasi-liberal-di-malaysia/>
- At meeting with Maria Chin, Ambiga, NGO leaders, Obama says US backs their 'work'. (2015, November 21). *Malay Mail*. Diakses daripada <http://www.themalaymailonline.com/malaysia/article/at-meeting-with-maria-chin-ambiga-ngo-leaders-obama-says-us-backs-their-work>
- Azril Mohd Amin. (2012, Mac 29). Prinsip-prinsip Yogyakarta: Agenda bahaya berselindung di sebalik topeng hak asasi manusia [Blog post]. Diakses daripada <https://azrilmohdamin.com/2012/03/29/prinsip-prinsip-yogyakarta-agenda-bahaya-berselindung-di-sebalik-topeng-hak-asasi-manusia/>
- Azyyati Mohd Nazim, Fariza Md. Sham & Salasiah Hanin Hamjah. (2014). Peranan NGO Islam dalam merealisasikan pendekatan Islam Hadhari di Malaysia. *Jurnal Hadhari*, 6(1), 1-12.
- Centre For Human Rights Research and Advocacy [CENTHRA]. (2016). *Human rights in Malaysia: A report prepared as part of the universal periodic review process for Malaysia*. Putrajaya: CENTHRA.
- COMANGO pertubuhan haram- KDN. (2014, Februari 15). *Berita Harian*. Diakses daripada <http://www2.bharian.com.my/bharian/articles/2014021505361320140215053613/Article>
- Harith Umair. (2014, Disember 18). Media liberal dan agenda asing – Adakah Malaysiakini terlibat? [Blog post]. Diakses daripada <http://www.ismakualaterengganu.com/2014/12/media-liberal-dan-agenda-asing-adakah.html>
- Hashim Hj. Musa. (2006). Merekonstruksi Tamadun Melayu Islam ke arah Pembinaan Sebuah Tamadun Dunia Alaf Ketiga. Dlm. Hashim Yaacob & Hamed Mohd Adnan (Eds.), *Melayu Islam dan pendidikan* (pp. 15-89),

- Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Haslina Ibrahim. (2011). *Dari kepelbagaian agama kepada pluralisme agama: sejarah perkembangan*. Kertas Kerja Seminar Al-Qur'an dan Cabaran Pluralisme Agama: Pengajaran Masa Lalu, Keperihaln Semasa dan Hala Tuju Masa Depan. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia.
- Honey Tan. (2013, Oktober 21). Malaysia's 2nd Universal Periodic Review (UPR): Day 1 – lobbying at the UN Human Rights Council [Blog post]. Diakses daripada <http://empowermalaysia.org/blog/2013/10/23/malysias-2nd-upr-day1-repor/>
- In intimate meet, Obama lends ear to human rights issues in Malaysia. (2014, April 28). *Malay Mail*. Diakses daripada <http://www.themalaymailonline.com/malaysia/article/in-intimate-meet-obama-lends-ear-to-human-rights-issues-in-malaysia>
- Ishay, M. (2008). *The history of human right: From ancient times to the globalization era*. London, England: University of California Press.
- Jabatan Agama Islam Selangor [JAIS]. (2011). Sister In Islam: Wajah gerakan Liberalisme di Malaysia?. *Jabatan Agama Islam Selangor*, 51–79.
- Jabatan Pendaftaran Pertubuhan Malaysia. (2017). Statistik Pendaftaran Pertubuhan Tahun 2017. Diakses daripada <http://www.ros.gov.my/index.php/my/statistik-perkhidmatan/statistik-pendaftaran>
- Khairul Azhar Meerangani, Syamsul Azizul Marinsah, Muhamad Asyraf Ahmad Termimi, Muhammad Ikhlas Rosele, & Rahimin Affandi Abdul Rahim. (2013). *Hak asasi bukan Muslim di Malaysia: Analisis isu terpilih*. Kertas kerja International Seminar on Islamic Jurisprudence in Contemporary Society (ISLAC). Universiti Sultan Zainal Abidin.
- Lajnah Penyelidikan Undang-Undang. (2010). *Perlembagaan Persekutuan*. Petaling Jaya: International Law Book Services.
- Mohd Faizal Musa. (2015). Pengantar hak asasi manusia moden dan hujah sangkalan ia bertentangan dengan Islam. *International Journal of the Malay World and Civilisation (Iman)*, 3(3), 79-94. doi:10.17576/IMAN.2015.0303.08
- Mohd Syakir Mohd Rosdi. (2014). *Ekonomi politik Islam:Teori dan falsafah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd. Azizuddin Mohd Sani. (2002). *Hak asasi dan hak bersuara: Menurut pandangan Islam dan Barat*. Pahang: PTS Publications & Distributors.
- Muhammad Syukri Salleh. (2016, Mac 23-26). *Ekonomi politik zakat*. Kertas Kerja Bengkel Sumbang Saran Pemikiran Hala Tuju Zakat Pulau Pinang. Selangor: Cyberview Resort & Spa, Cyberjaya.
- National Endowment for Democracy [NED]. (n.d.). Diakses daripada <http://www.ned.org/about/>
- Nazri Muslim. (2014). *Islam dan Melayu dalam perlembagaan: Tiang seri hubungan etnik di Malaysia*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- NGO penuhi keperluan sosial rakyat. (2014, November 6). *Berita Harian*. Diakses daripada <http://www.bharian.com.my/node/15982>

Open Society Institute [OSI]. (n.d.). Diakses
daripada

<https://www.opensocietyfoundations.org/about/history>

Suara Rakyat Malaysia [SUARAM]. (n.d.).
Diakses

daripada
<http://www.suaram.net/>

The Coalition of Malaysian NGOs in the UPR
process (COMANGO). (2013).
*Stakeholder report on Malaysia for
17th session in the 2nd cycle of the
HRC'S Universal Periodic Review in
2013.* Diakses

http://www.suaram.net/?attachment_id=5504

Yusri Mohamad. (2010). *Ancaman pluralisme agama di Malaysia: Satu tinjauan awal*. Kertas Kerja Wacana Membanteras Pluralisme Agama dan Pemurtadan Umat. Kuala Lumpur.

Zakaria Stapa, Noranizah Yusof, & Abdul Fatah Shahrudin. (2012). Islam asas pembentukan jati diri bangsa Melayu-Muslim. *Jurnal Hadhari Special Edition*, 129-141.